

گندمی نصرآبادی، رضا، ۱۳۴۶-

فیلون اسکندرانی: مؤسس فلسفه دینی / رضا گندمی نصرآبادی. - قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب؛ تهران: سازمان مطالعه و تدوین (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۲.

۳۸۴ص - (دانشگاه ادیان و مذاهب؛ ۱۱۲)، سازمان سمت؛ ۱۷۰۴، گروه فلسفه ۳۶.
ISBN: 978-600-6730-07-3

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
نمایه.

۱. فیلون اسکندرانی، ۳۰ق.م. - ۴۰. الف. دانشگاه ادیان و مذاهب. ب. سازمان

سمت. ج. عنوان.

۱۸۱/۳

۶۸۹/۷ ی/ B

۱۳۹۲

۳۱۰۴۶۵۹

کتابخانه ملی ایران

فیلون اسکندرانی مؤسس فلسفه دینی

رضا گندمی نصر آبادی

اشارات
دانشگاه ادیان و مذاهب

سازمان مطالعه و تدوین
کتاب علوم انسانی (انستیتوت)

سازمان مطالعه و تدوین
کتاب علوم انسانی (دانشگاه علامه)

انتشارات
دانشگاه ادیان و مذاهب

۱۱۲

فیلون اسکندرانی مؤسس فلسفه یونانی

● مؤلف: رضا گندمی نصرآبادی (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

● ناشران: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، سازمان سمت

● نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۲

● چاپ: نگارش

● شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

● قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

● شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۳۰-۰۷-۳

حق چاپ و نشر محفوظ است.

● مراکز پخش:

تهران، خ انقلاب، خ ابوریحان، شماره ۱۰۹ و ۱۰۷

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۰۸۱۲۰، نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۰۵۶۷۸

www.samt.ac.ir

Infogsamt.ac.ir

خ انقلاب، بین خ ابوریحان و فلسطین، بن بست مهارت، پلاک ۱

طبقه زیرین، پکتا (پخش کتب اسلامی و انسانی) تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۷۳۲۰۳

قم، پردیسان، روبه روی مسجد امام صادق (ع)، دانشگاه ادیان و مذاهب.

تلفن: ۱۳ - ۰۲۵-۳۲۸۰۲۶۱۰، نمابر: ۰۲۵-۳۲۸۰۳۱۷۱

www.urd.ac.ir press@urd.ac.ir www.adyan-eshop.ir

پیام پژوهش

نیاز گسترده دانشگاه‌ها به منابع و متون درسی در رشته‌های علوم انسانی و محدود بودن امکانات مراکز علمی و پژوهشی که خود را موظف به پاسخگویی به این نیازها می‌دانند، ایجاب می‌کند، امکانات موجود با همکاری دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی در مسیر اهداف مشترک به خدمت گرفته شود و افزون بر ارتقای کیفی و کمی منابع درسی، از دوباره کاری جلوگیری به عمل آید.

به همین منظور سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی و دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی دومین کار مشترک خود را با تألیف و انتشار فیلون اسکندرانوس فلسفه دینی به جامعه علمی کشور عرضه می‌کند.

کتاب حاضر کتابی مبنایی است که برای دانشجویان رشته فلسفه، طلاب علوم دینی، پژوهشگران، اساتید و سایر علاقمندان به فلسفه دینی، مبنی قابل اعتماد و مفید است. ضمن تشکر از مؤلف محترم، آقای دکتر رضا گندمی نصرآبادی، از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با راهنمایی و پیشنهادهای اصلاح خود ما را در اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاه یاری نمایند.

دانشگاه ادیان و مذاهب

سازمان سمت

دفتر قم

تقدیر و تشکر

کتاب حاضر رهین لطف و بزرگواری سروران و اساتید ارجمندی است که همواره نگارنده از لطف بی‌شائبه ایشان برخوردار بوده است؛ بدین‌وسیله مراتب سپاس خود را از اساتید محترم آقایان دکتر رضا داوری اردکانی، دکتر محسن جهانگیری، دکتر سید محمدرضا بهشتی، دکتر ابراهیمی دینانی و نیز دکتر شهرام پازوکی، که اندیشه تدوین کتاب حاضر و نیز ترجمه کتاب تاریخ فلسفه مسیحی در قرون وسطا در کلاس‌های ایشان به ذهنم خطور کرد، اعلام می‌دارم؛ از مسئولان محترم دانشگاه ادیان و مذاهب، سازمان سمت، به ویژه مسئول محترم دفتر قم، و نیز از پرسنل خدوم اداره پژوهش، انتشارات و کتابخانه دانشگاه ادیان و مذاهب، از سرکار خانم محبوبه هادی‌نا که با مطالعه کتاب پیش از انتشار، نکات سودمندی را یادآور شدند، از جناب آقای سید مرتضی طباطبایی که با ویرایش کتاب بر نقایز آن افزودند، از آقای سید جواد میرقصری که زحمت صفحه‌آرایی را متقبل شدند، کمال تشکر را دارم. در پایان از همسر عزیزم که علاوه بر تقبل حروفچینی اولیه، همواره بار و مددکار بند بوده‌اند، تقدیر و تشکر ویژه دارم و برای ایشان سلامت و بهروزی آرزو می‌کنم.

فهرست

۱۹.....	مقدمه
۲۴.....	لوگوس، دیدگاه محوری فیلون
۲۵.....	فرضیات بدیل
۲۷.....	ساختار کتاب
۲۹.....	۱. زندگی و آثار فیلون
۲۹.....	۱. وضعیت اسکندریه در زمان فیلون
۳۳.....	۲. شرح حال فیلون
۳۴.....	خانواده فیلون
۳۵.....	آشنایی فیلون با زبان عبری
۳۶.....	فیلون در نقش سفیر یهودیان اسکندریه
۳۸.....	۳. آثار فیلون
۴۳.....	۲. جایگاه فیلون در فلسفه، عرفان و ادیان ابراهیمی
۴۳.....	جایگاه فیلون در فلسفه
۴۸.....	رساله‌های فلسفی
۴۹.....	جایگاه فیلون در عرفان
۵۰.....	تأثیر فیلون بر فلوپتین
۵۲.....	تأثیرپذیری عرفان یهودی از ادیان دیگر
۵۲.....	جایگاه فیلون در یهودیت
۶۲.....	جایگاه فیلون در مسیحیت
۶۲.....	تأثیر فیلون بر عهد جدید
۶۲.....	تأثیر فیلون بر یوحنا
۶۳.....	وجوه تشابه فیلون و پولس
۶۵.....	تأثیر فیلون بر آباء کلیسا
۶۶.....	دیدگاه ولفسون
۶۸.....	معیار تقسیم تاریخ فلسفه به دوره‌های گوناگون
۷۳.....	عیسی، تاریخ یا اسطوره
۷۳.....	فیلون به مثابه پدر مسیحیت

۷۵	۳. لوگوس.....
۷۵	مقدمه
۷۵	۱. دیدگاه فیلسوفان یونانی
۷۶	دیدگاه هراکلیتوس
۷۷	لوگوس به مثابه امر مشترک برای تمام انسان‌ها
۷۷	لوگوس به مثابه آتش
۷۸	آتش منشأ کون و فساد
۷۸	ماهیت آتشین روح انسان
۷۸	لوگوس منشأ شناخت انسان
۷۹	یکی بودن لوگوس با خدا
۷۹	دیدگاه آناکساگوراس
۷۹	دیدگاه افلاطون
۸۰	دیدگاه ارسطو
۸۰	دیدگاه رواقیان
۸۱	لوگوس به مثابه اصل فعال یا خدا
۸۲	لوگوس به مثابه عقل یا نفس جهان
۸۲	لوگوس به مثابه عقل بذری یا مبادی مولد
۸۲	لوگوس کلید تفسیر طبیعت و اخلاق
۸۳	حلول خدا و وجه تسمیه او به لوگوس و عقل بذری
۸۳	لوگوس به مثابه قوه و قانون
۸۳	۲. دیدگاه کتاب مقدس
۸۵	۳. لوگوس در آثار یهودیت یونانی مآب
۸۷	۴. دیدگاه فیلون
۸۸	ویژگی‌های اصلی لوگوس فیلون
۸۹	خاستگاه و منابع الهام فیلون
۸۹	مقایسه دیدگاه فیلون با منابع الهام او
۹۰	دیدگاه امیل بریه
۹۱	مقایسه لوگوس هراکلیتوس با لوگوس فیلون
۹۲	مقایسه لوگوس فیلون با مثل افلاطون

۹۳.....	برداشت‌های رایج از مثل
۹۴.....	جهان معقول از دیدگاه فیلون
۹۵.....	۵. مقایسه لوگوس فیلون با لوگوس رواقیان
۹۵.....	لوگوس الهی فیلون، جای‌گزین لوگوس حال رواقیان
۹۶.....	تطور در معنای ایده در حد فاصل میان افلاطون و اگوستین
۹۷.....	جمع‌بندی و تحلیل نهایی
۹۹.....	مقایسه لوگوس فیلون با کلمه در مسیحیت
۹۹.....	دیدگاه انجیل یوحنا درباره لوگوس
۱۰۱.....	تجسد خدا در انسان
۱۰۳.....	تأثیر فیلون بر یوحنا
۱۰۴.....	موارد اختلاف فیلون و یوحنا
۱۰۶.....	اثرپذیری پولس از لوگوس فیلون
۱۱۰.....	عروج موسی
۱۱۰.....	لوگوس به مثابه خدا
۱۱۱.....	کلمه خدا
۱۱۲.....	لوگوس به مثابه پسر و نخستین‌زاده خدا
۱۱۴.....	لوگوس به مثابه سایه خدا
۱۱۴.....	لوگوس و آیین گنوسی
۱۱۶.....	مقایسه لوگوس فیلون با وهومنه در آیین زرتشت
۱۱۶.....	مقایسه لوگوس با اهون وئیره
۱۱۷.....	مقایسه لوگوس با سپندمینو
۱۱۷.....	اثرپذیری آیین زرتشت از حوزه اسکندریه به‌ویژه فیلون
۱۱۸.....	تأثیر آیین زرتشت بر حوزه اسکندریه
۱۱۹.....	جایگاه امشاسپندان در کیش زرتشت
۱۲۲.....	جایگاه وهومنه یا بهمن
۱۲۵.....	دیدگاه فیلون
۱۲۸.....	فهرست شباهت‌ها
۱۲۹.....	فهرست تفاوت‌ها

۱۳۵	 ۴. فلسفه دینی
۱۳۵	 نظریه شناخت فیلون
۱۳۷	 لوگوس به مثابه عقل الهی
۱۳۸	 لوگوس به مثابه ساقی حکمت
۱۳۸	 اشراق باطنی همچون منبع شناخت
۱۴۱	 شیدایی خدایی یا پیامبرانه از نظر افلاطون
۱۴۲	 اقسام وحی از منظر فیلون
۱۴۴	 پیامبری، هدیه الهی
۱۴۵	 کمال عقلی، پیش شرط پیامبری
۱۴۵	 عدم انحصار پیامبری در یهودیت
۱۴۶	 کتاب مقدس
۱۴۸	 الهامی بودن ترجمه هفتادی
۱۴۹	 وحی به مثابه منبع شناخت
۱۵۰	 وحی، یگانه منبع شناخت
۱۵۲	 چرایی تبعیت فلسفه از کتاب مقدس
۱۵۳	 پیروی اندیشمندان ادیان ابراهیمی از راه حل اول فیلون
۱۵۶	 نسبت عقل و وحی
۱۵۶	 جایگاه فیلون در فلسفه دینی
۱۵۷	 فلسفه، شاهراه حقیقت
۱۵۹	 جایگاه و منزلت فلسفه از نظر فیلون
۱۵۹	 موسی به مثابه فیلسوف
۱۶۰	 غایت فلسفه
۱۶۱	 تقسیم فلسفه به شاخه‌های گوناگون
۱۶۳	 تفاوت حکمت با فلسفه
۱۶۴	 عینیت حکمت با تورات
۱۶۵	 فلسفه دینی
۱۶۶	 ویژگی‌های فلسفه دینی
۱۶۷	 مسائل و موضوعات فلسفه دینی
۱۶۸	 اصالت فلسفه فیلون

۱۶۹	 راه‌حل‌های فیلون
۱۷۰	 نسبت دین و فلسفه با استناد به کتاب مقدس
۱۷۱	 نسبت عقل و ایمان
۱۷۲	 تعامل فلسفه با کتاب مقدس
۱۷۲	 فلسفه کنیز کتاب مقدس
۱۷۳	 فلسفه دینی و لوگوس
۱۷۴	 تأثیر فیلون بر آباء کلیسا
۱۷۶	 دیدگاه یوستین
۱۷۸	 تأویل از دیدگاه فیلون
۱۷۸	 تأویل، اساس فلسفه دینی
۱۷۸	 پیشینه تأویل
۱۷۹	 هدف یونانیان از تأویل
۱۸۰	 تفاوت تأویل فیلون با تأویل یونانیان
۱۸۱	 پیشینه یهودی تفسیر تمثیلی تأویل
۱۸۲	 هدف فیلون از تفسیر تمثیلی
۱۸۳	 روش تفسیری فیلون
۱۸۵	 تأویل و ضرورت عمل به شریعت و توجه به نمای ظاهری
۱۸۸	 تأویل داستان آفرینش
۱۸۹	 تأویل ارض موعود
۱۹۰	 تأویل زندگانی مشایخ
۱۹۱	 شریعت مکتوب (تورات)
۱۹۳	 تفسیر فقهی
۱۹۴	 تفسیر عددی (درباره عدد هفت)
۱۹۵	 تأویل فراتاریخی داستاهای کتاب مقدس
۱۹۸	 تبعیت اورینگن از فیلون
۱۹۹	 فیلون اسکندرانی، سرآغاز مطالعات تطبیقی

۲۰۵ ۵. خداشناسی

۲۰۵ خدا یگانه موجود واقعی

۲۰۷	خدای ابراهیم
۲۰۸	خاستگاه کتاب مقدسی
۲۰۸	براهین اثبات وجود خدا
۲۱۰	شناخت مستقیم خدا یا شناخت از راه وحی
۲۱۱	اثبات خدا از طریق خدا
۲۱۴	یگانگی خدا
۲۱۵	تثلیث یا کثرت در وحدت
۲۱۸	ماهیت یا ذات خدا
۲۱۸	۱. تشخیص خدا
۲۱۸	۲. تعالی خدا
۲۲۱	۳. امتاهی بودن خدا
۲۲۶	۴. شناخت ناپذیری خدا
۲۳۰	مبنای کتاب مقدسی شناخت ناپذیری خدا
۲۳۶	شناخت خدا در سایه هیرت از خود
۲۳۷	قوا یا اوصاف الهی
۲۳۸	توجیه اوصاف انسان وار خدا در کتاب مقدس
۲۴۲	سخن گفتن خدا
۲۴۶	شناخت ناپذیری قوای الهی
۲۴۹	۶. کیهان شناسی
۲۴۹	مقدمه
۲۵۰	دیدگاه فیلسوفان یونان درباره آفرینش
۲۵۲	نظر افلاطون درباره هدف خداوند از خلقت
۲۵۴	نقد دیدگاه افلاطون و فلوپین
۲۵۵	نقد دیدگاه ارسطو
۲۵۶	تأکید فیلون بر مشیت الهی
۲۵۷	نقد دیدگاه رواقیان
۲۵۸	دیدگاه فیلون درباره خلقت جهان
۲۶۰	نوسان کلمات فیلون درباره مخلوقیت ماده ازلی

۲۶۷	هدف خدا از آفرینش
۲۶۸	لوگوس به مثابه صادر اول
۲۶۸	لوگوس گارگزار خلقت
۲۶۹	لوگوس وسیله پیوستگی اجزای جهان و نفس انسان
۲۶۹	لوگوس واسطه درون‌ماندگار در جهان فیزیکی
۲۷۰	لوگوس، مبدأ انقسام اضداد
۲۷۱	لوگوس به مثابه میانجی
۲۷۲	لوگوس به مثابه ابزار خلقت
۲۷۶	لوگوس حال
۲۷۹	ارتباط قوای الهی با جهان
۲۸۴	شناخت قوای الهی از طریق الهام
۲۸۷	لوگوس به مثابه فرشته پروردگار و مظهر خدا
۲۹۰	دمون‌ها
۲۹۲	قوانین طبیعت
۲۹۴	لوگوس حال، علت قوانین طبیعت
۲۹۸	معجزات

۳۰۱	۷. انسان‌شناسی
۳۰۱	مقدمه
۳۰۳	اطلاق لوگوس بر نفس
۳۰۳	فناناپذیری نفس
۳۰۵	چگونگی آفرینش انسان
۳۰۶	رابطه نفس با بدن
۳۰۷	رابطه نفس با خدا
۳۰۸	مراحل کمال نفس
۳۱۰	انسان الهی
۳۱۱	خلقت انسان بر صورت خدا
۳۱۶	شباهت و تفاوت دیدگاه فیلون و پولس در باب انسان‌شناسی
۳۱۷	انسان به مثابه خلیفه خدا

۳۱۷	دل آدمی مهبط خداست
۳۱۸	ترک خویشتن
۳۲۰	بازگشت همه چیز به خدا
۳۲۰	توکل به خدا
۳۲۰	اعتراف انسان به نیستی خود
۳۲۰	مرگ اختیاری
۳۲۱	مرگ نفس یا مدفون شدن نفس در بدن
۳۲۱	پستی و دسیسه نفس علیه بدن
۳۲۲	عرفان عملی
۳۲۲	جبر و اختیار
۳۲۶	آزادی مطلق
۳۲۹	آزادی اراده و علم الهی
۳۳۰	شرور اخلاقی
۳۳۳	۸. فرجام‌شناسی
۳۳۳	مقدمه
۳۳۴	برگزیدگی بنی اسرائیل
۳۳۶	کل‌گرایی
۳۳۷	مسیحا از دیدگاه فیلون
۳۳۹	رستاخیز
۳۴۱	ثواب و عقاب
۳۴۳	بهشت و جهنم
۳۴۳	حد سعادت، حضور خداست
۳۴۵	۹. نظریه اخلاقی و سیاسی فیلون
۳۴۵	مقدمه
۳۴۸	لوگوس مبدأ فضایل
۳۴۹	فضیلت به خاطر فضیلت
۳۴۹	فضایل چهارگانه

۳۵۱		محال بودن فضیلت کامل برای انسان
۳۵۱		نوسان فضیلت
۳۵۲		لوگوس وسیله خوشبختی و شوربختی آدمیان
۳۵۴		وابستگی جوانی و پیری به حضور یا غیبت فضیلت
۳۵۶		لذت شر بالذات و اساس رذایل
۳۵۶		تعديل خواهش ها
۳۵۷		گرفتن پند و اندرز از حیوانات
۳۵۷		اقسام زندگی
۳۵۷		خیرهای سه گانه
۳۵۸		نظریه سیاسی
۳۶۳		وظایف پادشاهان
۳۶۳		حکومت آرمانی
۳۶۷		خاتمه
۳۷۴		کتاب نامه
۳۷۴		منابع فارسی و عربی
۳۷۷		منابع لاتین
۳۸۱		نمایه ها
۳۸۱		اعلام
۳۸۳		کتاب ها
۳۸۳		اصطلاحات